

I silende regn til 50-års jubilæum i Draved skov

Af: Skovtaksator Borge H. Larsen, Lindum Skovridergård, Tjele.

Særtryk af artikler i Rummeteren - juni og august 2004

August 2004

I silende regn til 50-års jubilæum i Draved skov

Af: Skovtaksator Børge H. Larsen, Lindum Skovridergård, Tjele.

Lørdag den 30. august, 2003 samledes ca. 70 skovhistorisk interesserede fra alle egne af Danmark til Skovhistorisk Selskabs Jubilæumsekskursion i Draved skov, lidt syd for Løgumkloster

Himlen havde åbnet for sluserne, da de mange gæster mødtes på parkeringspladsen ved Vestre Korsvej, hvor de blev trakteret på varm kaffe og friskbagte speltboller - lige som man brugte det i stenalderen - i det mindste spelt bollerne.

Der smøres speltboller, mens regnen siler ned over Draved Skov.

Derpå indledte skovrider Peter Ilso, Lindet statskovdistrikt: Hjertelig velkommen til Lindet skovdistrikt og især til Draved skov. I Draved blev alt »lukket og slukket« i 1999, og alt nåletræ er borte, og det er vi glade for; der er ingen udgifter til skovens drift. Næste år går vi i gang med Kongens Mose, ialt 500 ha, og så har vi et virkelig flot naturområde. På hele Lindet distrikt har vi plantet 5 mio. planter efter stormen i 1999. I Draved skov væltede der næsten ikke noget.

Derefter bød Peter Friis Møller velkommen, som leder af dagens ekskursion. GEUS (tidligere Danmarks geologiske Undersøgelser) har arbejdet her i over 50 år. Alle de tre skove (Draved, Hønning og Bolderslev), som vi skal besøge i dag og i morgen, indeholder lind, der binder det hele sammen.

Man startede undersøgelserne for at forbinde fortiden med nutiden. Vi råder over små, fint bevarede bevoxsninger. Man har foretaget undersøgelser ved hjælp af morlagene. Pollenanalyser herfra er bedre end fra moser.

Vi vandrer i formiddag på stier. Det er 3. gang, at Skovhistorisk Selskab af holder ekskursion i Draved, og derfor skal der extra boller på suppen. Hele skoven på 250 ha skal være urørt. Vi har arbej-

det på, at få forholdene til ekskursionen så naturlige som mulig. Derfor er jeg glad for, at det er lykkedes at få regnvej, thi skoven hedder jo Draved, hvilket betyder sumpskov, og her kan man kun komme til i badedragt eller båd. Den kaldes også Danmarks regnskov.

Egeskov anlagt på højryggede agre

Første punkt er afd. 368h. Draved er også kulturpåvirket. Vi står på et sted, der har været dyrket i historisk tid. Det er en egebevoksning, der er anlagt på højryggede agre i 1866. Draved ligger som den eneste skov mellem højderyggen og Vesterhavet.

Hvorfor er dette sted forblevet så uberørt? Det har ligget som en ø i de omgivende moser. Dette sted har været dyrket indtil 1700; det er en agerlykke. Vi står på højryggede agre. Efter 1780'erne er stykket taget ind til skovdrift, plantet til i 1820'erne. Man vil kunne se agrene, men man vil også kunne se forstemandens spor i træerne: ege indblandet lidt bøg. Vi har kristtorn, som vi ser meget i skoven her. Hist en væltet bøg og her en eg, der hænger. Vandstanden er høj. Håber at få den op på det naturlige niveau. Det er få decimeter, der afgør, om der står el eller bøg. Nu skubbes »bølgen« tilbage i naturlig retning; bøgen vil forsvinde mange steder.

Variet naturskov - med spor af kulisse-mellemskovsdrift i afd. 368a

Vi står på en skovbund, der er utrolig fugtig; vegetationen er mosebunke, galtetand, skovmærke, guldnælde. Her er indblandet småbladet lind og ask. Ser vi op, øjner vi træarter, der er knyttet til den gode bund. Meget flotte ask, og til den anden side en pæn lind (27 m høj). Her er ikke bøg, men derimod rødøl og eg. Forskelle i jordsmonnet giver variation i træarterne. Her er store birk.

Punkt 2, afd. 368a, bevoksning af artsrig naturskov - og et farverigt indslag af paraplyer.

Man drev kulisse-mellemskovsdrift i begyndelsen af 1800-tallet. Huggede det hele ned, med undtagelse af nogle ege og birk, der skulle beså stykket. De »dår- lige« træarter lind, hassel o.a. blev hugget ned. Nu er de gamle birk ved at dø.

Professor Per Olesen fletter her spørgsmålet ind: Ved lukning af grøfterne, hvordan vil udviklingen så blive?

Peter: Birken, linden og ellen går frem. Bøgen går tilbage. Ved vejdæmningen er der blevet opstemmet vand, men det drejer sig kun om en halv ha. Draved er sit eget opland, vandet siver ud om foråret. Vand- standsforholdene utroligt varierende.

Som en sand skovgud står Peter Friis Møller midt i ørnebregnernes flåtbesatte frodighed.

de store kristtorn. Kristtorn nyder ellers den lave frostmængde her og den store nedbør. Æren - ahorn - er et problem, den breder sig mange steder.

Begrebet »urørt« bliver taget bogstavelig her. Der falder 40 kg. kvælstof per ha om året. Det påvirker i høj grad floraen, mange nælder. Der sker også ændringer i dyrelivet, men der er ingen overvågning af faunaen.

Tilbage til stenalderen ved Svedjestykket

I dette stykke, afd. 367d, var alle arter tilstede. Så begyndte man på »det sjove« (at efterligne stenaldermanden svedjebrug). Man brugte autentiske redskaber fra stenalderen. Man tog fat - og smadrede stenøkserne. Så fandt man ud af, hvordan de skulle skæftes. Det tog kun en halv time for 2 mand at hugge en stor lind omkuld ved hjælp af stenaldermandens redskaber.

I Svedjestykket, hvor en halv ha blev ryddet, foretog man nogle steder af brænding, andre steder undlod man afbrænding.

Derpå dyrkning med kornsorter og derefter afgræsning. Og så kom den naturlige genvækst. Nogle

Rodkagerne på de væltede træer er meget små. Der findes her ligesom et lag af vindslebne sten. Det har her føget med sand og sne. Vi står på en klit. Det er en stor fordel for linden, at selv om den vælter, så skyder den fra stammen. Kommet op ved vejen, ser vi, at der er et flyvesandslag, og der er dannet morbund. Vi ser frytler, liljekonval og majblomst.

Under 2. Verdens-

krig døde mange af

af de gamle stød skød igen (lind og el). Med frø kom der på den brændte del bævreasp og seljepil. På det ubrændte kom der meget røn. Birken ser ud til at være mest talrig på det ubrændte.

Der har været 3 menneskeskabte skovbrande i det 18. århundrede. Det prøjsiske forstsvæsen fredede en del af skoven. 1996 var et »kanon-år« for nu at bruge et af nutidens superlativer - med spirende lind. I Bialowieza i Polen såede man birk ud, det hjalp på lindens spiring. Selv husker jeg, hvordan Svedjestykket så ud i 1964. Jeg arbejdede da ved skovreguleringen og gik hele Draved skov igennem. Jeg husker endnu synet af ungmåtter, der græssede i en del af Svedjestykket.

I 1964 skulle vi også notere alle ræve og grævlingegrave, da der i de år var fare for rabies i Sønderjylland. I Draved skov var der også en ravnerede. Ravnen var en sjælden dansk ynglefugl på det tidspunkt. Den første ravn jeg nogensinde har set herhjemme, så jeg i Årup skov ved Åbenrå i 1961. På den tid mente man, at der kun var 6 par ravne i Danmark. Den første ravn på reden oplevede jeg i Mandbjerg skov (også Lindet distrikt) i maj, 1964.

Fra dengang, foto fra 5/9, 1964, da der var ungmåtter i Svedjestykket.

Skovflåter sidder i store kager i breg- nestykkerne

Vi var nu nået frem til afd. 363, hvor Peter sprang ind i en »jungle« af ørnebregner.

Her bemærkede Eigaard (tidligere skovrider på Lindet): Der har været en fanatisme med hensyn til begrebet fredning (urørt skov). F. eks var dele af Draved skov helt lukket af.

Med hensyn til forbud mod indsamling af blomster, svampe o. lign., så mente Peter Friis Møller, at fordi der er få, der samler svampe, eller at man plukker enkelte liljekonvaller, det gør ikke noget. Men kommer der professionelle svampeplukkere, da forholder det sig anderledes. Der må holdes 4 selskabsjagter i Draved. Mens Peter næsten forsvandt mellem ørnebregnerne, udtalte han: Folk går ikke ind i bevoksningerne. Flåterne sidder her i store kager, man kan falde i en grøft, og vegetationen er så tæt, at her kommer ingen.

Så nåede man frem til GEUSs feltstation, og man indtog en hyggelig frokost i jagthytten. Det var med medbragt madpakke og dertil en bjæsk (tilsat grandis).

Efter frokosten viste Peter Friis Møller flere diagrammer og kort. Første kort er fra 1801. Da var skoven delt op i lange parceller. Kulissedriften varede til omkring 1850. Der var tale om, at man ville omdanne skoven til nåleskov. Man gravede Draved Mosekærgrøft. Da prøjserne overtager skoven efter 1864, når man ikke rigtigt videre med planen. I slutningen af 1800-tallet udlægges ca. 5 ha til urørt skov i Lindestykket. Med Genforeningen i 1920 bliver det besluttet, at nu skal der ryddes op. Der blev bl.a. skovet en lindekævla, der var så stor, at den skiftede ejer flere gange, indtil der endelig var en, der kunne få den derfra.

Poul Lorenzen (skovrider for Lindet 1946-1956) var opmærksom på Draved skovs værdi.

Den videnskabelige indsats startede med Johannes Iversen i 1948. Da begyndte man på pollenanalyser. Ph-målinger i skoven viser, at jorden er blevet mere sur.

Fra dengang. Foto fra 9/9, 1964. Afd 377. Hvor vi ikke nåede ud på jubilæumsekskursionen.

Overvågning af vandstandssvingninger og pollenedfald i »Carlsbergstykket

Efter frokost går vi, i tørvej, til afd. 370 a, Carlsbergstykket. Dette stykke har været urørt siden 1948. Den mest stormsikre træart her er rødell. Vi står på skellet mellem det hegnede og det åbne område. Vi ser her alm. tjørn, der tåler temmelig meget skygge. I en beskrivelse fra 1600-tallet er bævreasp nævnt, og den er her endnu. Vi har vegiterende rodskud af bævreasp. Når den skades, udvikler rodskuddene sig voldsomt. Bævreasp og seljepil er vigtige arter for skoven. Der er mange arter, der er knyttet til dem.

Derefter gør man holdt på den lidt højere morbund. Her er der bøg, lidt eg og kristtorn; her kommer ikke meget lys ned.

Vi ser på en gammel grøft, der afvander ganske massivt fra skoven. Nepenthes kom her for 4 år siden

med skovl og spade og fik lukket en del af grøften, så man standsede bevægelsen i grøften. Det er meningen, at vandet skal løbe ind i skoven

Brandslukningen blev gjort effektiv - ved indkøb af een brandspand

Kommet over asfaltvejen når vi ind i afd. 382. Der er ingen gravhøje i Draved og få af de klassiske fortidsminder. Man ser et gærde ved gården Frederiksgård, men man ved ikke præcis, hvad det har været gærde om. Frederiksgård har flere gange været truet af brand. Den ene gang var der brand i maj måned, hvor den stråttækte gård var truet. Man ansøgte derfor hos overførsteren om mere brandmateriel. I oktober fik man besked på, at man kunne købe en brandspand mere. Jo, man smed ikke om sig med pengene.

Lindestykket - som skoven så ud for 3000 år siden

Afd. 386 a, Lindestykket er ca. 5 ha naturskov med lind, rødell, bøg, eg, birk, bævreasp og røn. Det har været urørt skov fra 1900 til 1920. Derpå administrativt fredet med hugst 1920-1948. Urørt siden 1948.

Ved pollenanalyser her finder man ikke blot pollen - men også Tjernobyl-lag.

Bøgen er kommet til dette område, men udgør kun 18-20 procent. Så bortset fra bøgen, viser skoven her groft sagt den sammensætning, som skoven har haft i de sidste 3.000 år. Det er nok det sted i Danmark, hvor vi bedst rækker tilbage til urskoven. Svenskerne har i Torstensons-fejden hugget linde her, som de solgte til nederlandske træsnidere.

Vi har her linde på 200 år; bøgene er på 250 år. Linden har af og til nogle succesrige år hvad angår foryngelsen. Det er i de varme år. I stykket »Krumsnip« er der en massiv opvækst af lind. Elmen er næsten forsvundet, på grund af elmesygen.

Ved afslutningen af denne enestående vandring i den danske skovs historie, takkede Jette Baagøe Peter for den spændende tur, og sagde bl.a.: Mange tak til dig for en inspirerende ekskursion. Du er utrolig entusiastisk i din udlægning«.

Jubilæumsfesten på Løgumkloster Højskole

Efter den dejlige dag i Draved skov vendte selskabet tilbage til Løgumkloster, hvor der blev serveret velbrygget kaffe og dejlig kage.

Kl. 19 begyndte festmiddagen. Der var fint dækket op, og gæsterne blev anbragt ved små borde.

Under lystige toners klang gik vi til bords. Skovhistorisk Selskab havde af Maria E. Rasmussen (enke efter violinbygmester Martin Rasmussen) fået doneret penge til musikken.

Der var to violiner og klaver. Og der var noget specielt ved denne trio. Violinerne er bygget af Martin Rasmussen, der har bygget mange strengeinstrumenter, der giver en særlig fin klang, når de bliver

Skovhistorisk Selskab "lined" op på Skelvej, mellem Lindet skov og Hønning plantage.

Peter Friis Møller tilføjede: Her står vi fint oppe på en bakke, dækket af dæksand. Ved dybdepløjningen er noget af den gamle bakke kommet frem, med sten slebet af sne og sand.

Hvad er et egekrat?

Afdelingspæl fra 1838, med II-tal.

Det første fortidsminde, vi ser, er en afdelingspæl, med et indhugget II-tal. Stenen er fra omkring 1838, men står ikke på sin oprindelige plads. Før 1864 fulgte man snoede linier, men prøjserne lavede rette linier. De fleste af de gamle afdelingspæle er bevaret. Kommet vel ind i det lysåbne egekrat fortalte Peter Friis Møller

om den specielle form for egebevoksninger: Generelt kan man sige, at man fra mange sider har været interesseret i at beskytte egekrattene, og mange af dem er da også fredet. Hvad er et egekrat? Nogle karakteristika fra skovloven: De skal være af naturlig oprindelse, og der skal være et vist indslag af eg (her er der både stilk- og vintereg). Der indgår andre træarter: bævreasp, ofte birk og småbladet lind. I bundvegetationen ofte tørst og enen, oftest på fattig bund. Formen er tit bugtet og tveget. Nogle egekrat har rod i fortidens skove, og det har stedet her. Hvor man finder linden, vidner det om kontinuitet (her har været skov siden linden indvandrede).

Egekrattene ejer en dynamisk natur

Dalgas mente, at der havde været skov i det meste af Jylland, og at egekrattene var rester heraf. Egekrattene har været udsat for en massiv kulturpåvirkning. Både eg og lind kan vegetere; de tåler at

blive bidt og slået. Der er dynamik i egekrattet. Man kan ikke holde et statisk egekrat. Ved mange fredninger af de gamle egekrat lavede man en statusquo fredning. Et egekrat er en blanding af natur og kultur.

Her indskød Jette Baagø: Botanikerne har været interesserede i at bevare bundflo-

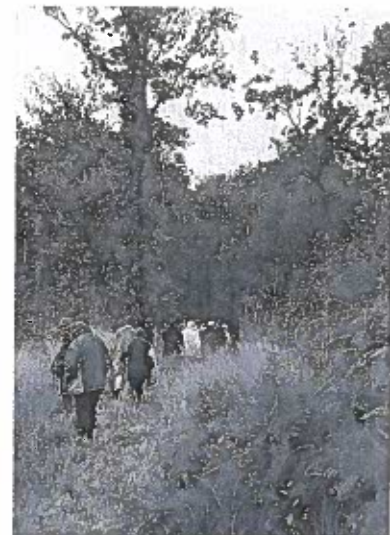
raen i egekrattene. Fordi krattene er lysåbne, har en række urter kunnet trives her.

Simon Lægaard fortalte: Enebærbuskene er ældre end egne. Ener kan ikke vokse op i egeskoven, men er kommet op, da området blev græsset. Man skal være forsigtig med at tolke ud fra, hvad man ser. I 1940'erne og 1950'erne skulle man ifølge driftplanen rydde egekrattene (minus den fredede del) og plante arealet til med gran. Kommentarer overflødige.

Professor Bent Odgaard ved Odgaards lind

Under en af de småbladet linde fortalte Bent Odgaard, tidligere DGU/GEUS, om de undersøgelser, som han foretog her bla. ved pollenanalyser af prøver fra jordbunden. »Hvor er de andre træarter blevet af i de vestjydske egekrat, mens egen har taget teten? I 1980 blev jeg sat til at undersøge dette krat, hvor der var småbladet lind og enkelte bøge. Undersøgelsen blev lavet lige under linden her, hvor der er et tykt morbundslag. Typisk podsolprofil, sur hedejord. Vi skal være forsigtige med at tolke fra de nedre lag. I 1704 var der en liden granlund ved linden, men den forsvandt uden at have produceret pollen. Grankurven i pollendiagrammet starter omkring 1865.

Dette er et eksempel på et kontinuitetskrat. Bøgen skulle finde sig en niece i kulturlandskabet. I dele af Østjylland kommer bøgen først efter Den sorte Død i 1300-tallet. Der er udgivet en specialrapport i 1996.

På vej ind i egekrattet.

Bent Odgaard ved Odgaards lind.

Rester af gruber fra kulsvidning

Nu begiver vi os videre i egekrattet, hvor Peter Friis Møller vil fortælle om hvilende og levende skovhistorie i egekrat. »Det præjssiske forstsvæsen ville oprette Hønning plantage, og man har formentlig indfredet området. Vi finder her hulninger, der indeholder et kullag. Man har brændt trækul, simpelthen udnyttet de træer, der stod her. Hvornår har man lavet disse gruber? Mellem jernalder og middelalder. Trækullet blev brugt til at udsmelte jern af myremalm.

Peter Friis Møller fortæller om egekrattets historie.

man finder her i egekrattet. Lidt længere henne får vi forevist et stykke, hvor man har plantet eg af distriktets egen avl, og det skal blive til egekrat. Pernille Karlog fra S&N beretter: Der er forskellige typer af egekrat, omkring 12. Har man egekrat, må man ikke foretage bearbejdning af jordbunden, ikke gødske, ej sprøjte eller tilføre materiale udefra. Man må gerne fjerne fremmed trævækst (nåletræer). I Danmark er der ca. 4.000 ha med egekrat. Til slut rettede Jette Baagøe en hjertelig tak til Jacob Dalsgaard Andersen, Peter Friis Møller og Bent Odgaard for en meget spændende formiddag.

Bolderslev skov udlagt som urørt skov

Fra Hønning Plantage kørte man til Bolderslev Skov, dagens andet ekskursions mål, lidt sydvest for Aabenraa.

Man indtog først den medbragte frokost, hvorefter skovrider Ole Klitgaard og forstfuldmægtig Jørgen Stenberg bød velkommen til Aabenraa statsskovdistrikt, som Bolderslev skov hører under.

Man startede turen på et græsningsareal, Todskjær eng, som skal ligge urørt hen. Det er spændende at studere, hvad der så sker.

Skovrideren fortalte: I 1975 fik man øje på Bolderslev skov, der er en del af et stort løvskovsområde, der nu på grund af motorvejen er skilt fra den øvrige del af Aabenraa-skovene. I 1980 blev skoven udlagt som EF-habitatområde, da Bolderslev skov og Uge skov er noget helt særligt, på grund af de mange

linde og det urskovsagtige udseende. Dette skovområde var tidligere opdelt i 48 private parceller. Siden 1996 er det hovedsageligt Aabenraa skovdistrikt, der har trukket læsset med at få skoven bevaret. I 1998 fik man lavet en undersøgelse af skoven, og der blev udarbejdet en rapport. I 1999 var der offentligt møde om skoven, og der blev nedsat et lod-

sejerudvalg. I forbindelse med jordfordelingen købte man skov andre steder. Efter et stykke tid var der kun 13 af parcelskovsejerne, der ikke var villige til at samarbejde. De sidste parceller blev eksproprieret, så i dag ejer vi (staten) det hele. Der er blevet lavet afmærkede stier i år (2003). Der var 180 deltagere til indvielsen.

Her er både småbladet og storbladet lind og krydsninger af de to. Det er tilladt en lokal jagtforening - efter afslutning af fredningssagen - at drive jagt i skoven på nærmere aftalte vilkår. De mindre stykker med nåletræ skal fjernes.

Et dige med stævnede linde

Nu går vi ned gennem den frodige skov, der ligger på fed lerjord, til en ager, der har ligget urørt siden 1994; ude på det åbne kommer der rødell, birk, asp og ask. Her undersøger man dynamiken.

Under 2. Verdenskrig blev alt gammelt træ skovet, kun Skovegen fik lov til at stå. Skovegen er et flot egetræ på 150-200 år. Vi får at vide, at skovrider Edvard Hvidt fra Skovdyrkerforeningen for Aabenraa-Sønderborg Amt har solgt lind herfra til træskærearbejder.

Vi når frem til et dige fra 1760, der er bevokset med stævnede linde. Vil de kunne klare sig her med tiden? Ved skovens registrering blev der fundet 4-5 frøplanter af lind. Det er vigtigt at bevare det oprindelige lindemateriale, Man tror ikke på, at lindene er plantet, men kommet af sig selv på diget. Peter Friis Møller kommenterer: En del af Horsbøl skov er fredet. Man vil gerne have mere dødt ved og store træer. Orkanen i 1999 gav lige den dynamik, som vi ønsker. Bøgen er stødskydende her. Det er nemt at stikke lind, så diget med lindene kunne være blevet til på den måde.

Tjekkerhulen og bjergsalamandere

Som der så malerisk står i den fine folder, der er udgivet om Bolderslev Skov: »Bolderslev skov gem-

Jette Baagøe takker Jacob Dalsgaard Andersen for en spændende formiddag.

mer på en hemmelighed«. Og nu er vi altså ved denne hule, hvor en undsluppet tjekkisk krigsfange holdt sig skjult under sidste krig.

Tæt ved hulen, hvis rester stadig kan ses, løber en bæk. Denne bæk og andre bække i skoven løber ud i Hvideåen, der løber mod vest.

Per Olesen spørger: »Jeg har tit tænkt på begrebet biodiversitet. Hvor mange arter får man mere i sådan en skov med råddent ved?« Peter Friis Møller svarer, at det er de svækkede, gamle træer, der giver den store biodiversitet. Bent Odgaard supplerer: »Der er dobbelt så mange mosser i de urørte skove. Der kan ske en formørkning i de urørte skove«.

Man har bjergsalandere her og andre steder i området; det er en truet dyreart.

I Bolderslev skov er der udført en projektopgave af botanikstuderende Susanne Smerup Bach. Hun var her i 3 uger i sommeren 2003 for at etablere forsøg, og de bliver aflæst hver måned.

Buchwalds lind - en flot storbladet lind

Så når vi frem til et af turens højdepunkter, Buchwald lind, der opkaldt efter Erik Buchwald, der har gjort en stor indsats for at få skoven fredet. Linden har en smuk form, men den er spidstveget. Før man fik registreret de storbladede linde i Bol-

Bolderslev Skov, udsigt over tilgroningsareal.

derslev skov, var man ikke sikker på, at der groede vildtvoksende eksemplarer af denne træart i Danmark. I en varmere periode var storbladet lind mere almindelig. I Bolderslev skov findes næsten alle danske træarter og mange urter, ca. 300 arter, hvoraf flere hører til de sjældne såsom sort pil og engblomme. På tilbagevejen passerer vi et stykke med avnbøg. Jette Baagø takkede de to ekskursionsførere for en enestående oplevelse: Det bliver spændende at komme tilbage hertil om 100 år - til Skovhistorisk Selskabs 150-års jubilæum.

Månedens digt

Lyse nætter

Så lang en dag så kort en nat.
Forsommer, oh hvor skønt.
En morgenstund, hvor solen glitre
i dugdråber kønt.

Velkommen lyse nætter hvor
Guds sol den knapt går ned.
Nu vil et blomsterflor snart stå
i hvert et blomsterbed.

Den kolde vinter er nu fortid,
forår ligeså.
Højt løftet over os vi ser
en himmel klar og blå.

Tekst: Lydia Skals.

Den er så skøn, den lyse nat,
den ånder ro og fred,
og troldoms kraft, som man vil føle,
man er bundet ved.

For menneskene er det svært
at passe deres seng.
Der på den årstid romantikken
blomstre, som en eng.

Men tiden giver kraft og mod,
man blomstre op i den
af solen og af luften mild
som planterne igen.

